

LBRIS

We know
books

Timotei Popovici

**DICTIONAR
DE
MUZICĂ**

Cu mai multe ilustrații

GRAFOART

Prescurtări.

acomp.	= acompaniament.
D. e. sau d. e.	= de exemplu.
<i>engl.</i>	= englez.
Es.	= exemplu.
espr.	= expresiune.
f.	= foarte.
<i>fr.</i>	= francez.
<i>germ.</i>	= german.
<i>gr.</i>	= grecesc.
gr.	= grad, grade.
instr.	= instrument, instrumental.
<i>it.</i>	= italian.
<i>lat.</i>	= latin.
m.	= metru.
muz.	= muzică, muzical.
s.	= sau.
prese.	= prescurtat, prescurtare.
term.	= termen.
term. de espr.	= termen de expresiune.
v. (v.)	= vezi.
(v. ac.)	= vezi acest cuvânt (aceste cuvinte).

(*gr.*) și (*lat.*) arată originea grecească sau latină a cuvântului.
O literă urmată de o liniuță sau și numai liniuța singură arată cuvântul dela început (articolul) în toate formele (articulat, nearticulat, în singular, plural etc.).

A

A, la = 1) tonul **a**, al 6-lea grad în sistemul diatonic. Tonul **a**¹ (= din octava simplă liniată, cu 437·5 vibrațiuni pe secundă) e luat ca **ton normal** (v.) la acordarea instrumentelor (v. Diapazon). 2) Coarda a 2-a a violei, cea primă a violei etc.

A. presc. = alt (v.).

A, al, all', alla = în, cu, ca, în formă de, până la (v. a ballata etc.).

A. it. à *fr.* = în, la, pentru (v. a due, à première vue etc.).

A ballata it. = în forma baladei.

Abanos (*germ.* Ebenholz) = lemn negru foarte virtos (din Ebenum în Africa), din care sînt făcute flaute, clarinete, tastele negre la instrumentele cu claviatură, puntea la cele cu arcuș etc.

A battuta it. = în, după tact, după cum e bătut tactul (= a tempo v.).

Abb. presc. = abbassamento (v.).

Abbandono [*con*] *it.* = cu resignațiune (term. de espr.).

Abbassamento it. = lăsare în jos; **a—di mano** = lăsarea mîinii în jos la baterea tactului, încrucișarea mîinilor cînd cîntăm la pian; **a—di voce** = slăbirea, coborîrea vocii.

Abbellimento it. = ornament (v.).

Abdare = ezeceții de cîntare, la cari în locul tecstului întrebuințăm numirile alfabetice ale tonurilor (v. și Alfabet, Solmizațiune, Solfegiare, Vocalizare).

A bene placito it. v. A piacere.

Abreviaturi v. Prescurtări.

Absolut, muzică absolută = muzica în sine, ca expresiune curată a simțirii, în opoziție cu cea descriptivă, de program, dramatică etc.

Academie de muzică = societate de artiști și alți sprijinitori ai artei muzicale, ce are de scop cultivarea muzicii. Astfel de academii sînt mai în toate orașele mari. În București încă e una »Academia de muzică și artă dramatică« înființată în a. 1900.

A (alla) capella it. = 1) în stil bisericesc, 2) muzică scrisă numai pentru voci, fără acomp. instrumental (cum era obicinuit în bis. catolică până prin secl. 16, iar în cea orientală până în prezent), sau cu acopaniament instrumental, însă numai în **unison** (v.) sau în **octavă**. 3) Allabreve (v.).

A capriccio it. v. Ad libitum 1.

Accarezzevole it. = lingușitor, amabil (term. de espr.).

Accel. presc. = accelerando (v.).

Accelerando *it.* = grăbind, în tempo din ce în ce mai iute (term. de espr.).

Accent (*it. accento*) = întonarea mai puternică a unor tonuri anumite. Deosebim: 1) **A. metric** = întonarea anumitor părți din tact. La tactele simple accentul cade totdeauna pe partea primă, la cele compuse pe acele părți din tact, cari în caz de descompunere a tactului ar deveni primele. Partea accentuată se zice și **timp tare** (*thesis v.*), cea neaccentuată **timp slab** (*arsis v.*). Când singuraticile părți din tact sînt subîmpărțite, nota primă a fiecărei grupe este accentuată. Cîte odată accentul se schimbă (*v. Sincopă*). 2) **A. ritmic** = accentuarea dată la o grupă de tonuri, ce formează o figură ritmică (*v. Ritm*). 3) **A. melodic** cînd anumite tonuri din melodie sînt accentuate fără privire la locul, ce ocupă în tact. E însemnat prin *a*, *>* sau prin *sz*, *sf*, *rf* etc. pus deasupra notei respective. 4) **A. patetic** cînd în melodie sînt introduse tonuri alterate; acestea au putere expresivă foarte mare. 5) **A. armonic** cînd introducem alterațiuni sau disonanțe în acompaniament.

Accentus ecclesiastici *lat.* = recitarea ceva cîntată a rugăciunilor rostite de preoți în bis. apusană, la cari cîntăreții au să răspundă (= *concentus*). Are 7 formule numite *cadente*.

Accentuare, a *accentua* = a da accentul corespunzător diferite-

lor tonuri și părți dintr'o piesă muzicală. Accentuarea corectă e de mare însemnătate în predarea unei piese (*v. Accent*).

Accidenți *v. Alterațiuni*.

Accidental, semne accidentale numim mai ales alterațiunile întimplătoare, ce obvin în lăuntru unei piese, în opoziție cu cele puse la cheie constituind armatura (*v.*); linii accidentale s. ajutoare = liniuțele luate în ajutor la scrierea notelor sub și deasupra de portativ.

Accompagnare *it.* = acompaniare (*v.*).

Accompagnamento *it.* = acompaniament (*v.*).

Accordatore *fr.* = acordor (*v.*).

Accordeur *fr.* = acordor (*v.*).

Accordo *it.* = 1) acord (*v.*), 2) instr. italian vechi, ce seamănă cu obasul.

Accordoir *fr.* = 1) diapazon (*v.*), 2) cheia în formă de T, cu care se acordează pianul, țîmbala etc.

Accrescendo *it. v. Crescendo*.

Acoladă (*fr. accolade*) = semnul {, ce leagă 2 sau mai multe portative, ce aparțin la olaltă. Muzica pentru pian e scrisă pe 2 portative, cea pentru cor pe 2 sau mai multe, iar cea pentru orhestră pe atîtea portative, cîte partide sau familii de instrumente sînt întrebuițate (*v. și Partitură*).

Acomodare (*fr. accommodement*) = a pune un instrument în consonanță cu celelalte; a face din

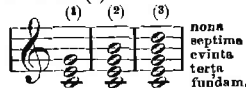
tecutul unei piese dramatice un livret de operă.

Acompaniare (*it. accompagnare*) = a însuși o melodie sau un solo, a ezececa un acompaniament (*v.*).

Acompaniament (*it. accompagnamento, germ. Begleitung*) = partea instrumentală, ce însotește melodia principală (vocală s. instrumentală) cu scop de a-o sprijini și a-i mări expresiunea.

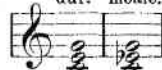
Accompianator = cel care acompaniază (cu un instrument) pe cîntăreț sau instrumentist.

Acord (*it. accordo*) = sunarea mai multor tonuri de odată (*v. Armonie*); în știința armoniei: o combinațiune armonică de 3, 4 sau 5 tonuri suprapuse în formă de terțe. Tonul cel mai de jos, pe care e clădit acordul, e numit **ton fundamental** s. **fundamentală**; celelalte își iau numirea dela intervalul, ce-l formează cu fundamentalul, adecă: **terță**, **cvintă**, **septimă** și **nonă**. A. își ia numirea mai de aproape dela intervalul estrem. Astfel acordul de 3 sunete e numit a. de **cvintă** (1), cel de 4: a. de **septimă** (2), iar cel de 5: a. de **nonă** (3).

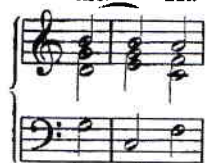
A. de **cvintă** e de 3 feluri: perfect constind din fundamentală, terță mare s. mică și cvintă perfectă, **crescut** avind cvintă crescută și micșorat a căru

cvintă e micșorată. Acordurile le mai împărțim în **consonante** și **disonante**. — I. **Acorduri consonante** sînt a. făcute din intervale consonante (*v. Interval*), din care cauză dau impresie deplin satisfăcătoare și pot forma armonii independente. Aici aparțin numai acordurile perfecte și sînt de 2 feluri: 1) dure s. majore (*germ. Dur-* s. harte Dreiklänge), cari au terță mare și 2) moi s. minore (*germ. Moll-* s. weiche Dreiklänge), a căror terță e mică. Cele dure au dur. moale.

caracter mai aspru, vesel, deschis, hotărît, iar cele moi melancolic, gingaș ceva cam întunecat, șovaitor. Numai acordurile consonante pot servi ca acorduri finale sau de repaus (*v. Consonant și Cadență*). A. consonant de pe gr. I al scării îl numim **acord tonic**; el e acordul scării s. **tonalității**. — II. **Acorduri disonante** sînt acelea, cari pe lingă intervale consonante au și unul sau mai multe disonante, din care cauză nu dau o combinație armonică deplin satisfăcătoare și nici nu pot forma armonii independente. Ele recer **pregătire** (= tonul disonant să se aile deja în acordul precedent la aceeaș voce, însă nu ca interval disonant, ci ca consonant) și **rezolvire** (= acordul disonant întreg trebuie să treacă în acordul consonant corespunzător), care poate fi **naturală** (fundamentală acor-

dului disonant sare cu o cvintă în jos sau ovarță în sus, terța sau un l gr. (dacă e sensibilă) pregătire. rezolv. sau coboară. nat. ră, cvinta de regulă coboară cu 1 gr., iar septima și nona totdeauna coboară cu 1 gr.) și excepțională. La a- disonante aparțin 1) A- de septimă, care e de 4 specii. Cel mai însemnat și mai des folosit e cel de pe gr. V al scării numit a- de septimă dominantă, a- de septimă principală sau numai septimă dominantă și constă din fundam., terță mare (totdeauna sensibilă scării), cvintă perfectă și septimă mică. E comun scărilor cu aceeași tonică (d. e. C-dur și C-moale). Intrunind în sine caracteristicile (v. ac.) tonalității (sensibilă și septimă) acest acord determină foarte bine tonalitatea, din care cauză e totdeauna folosit în modulațiuni și cadențe (v. ac.). Fiind rezultat combinațiunii naturale a tonurilor (v. Armonice), nu recere pregătire, iar rezolvirea naturală este în tonică.

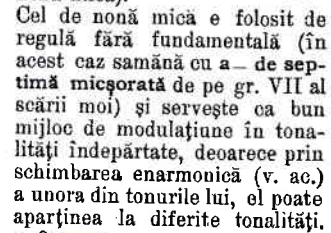

2) A de nonă constă din 5 tonuri având 2 intervale disonante (septimă și nona). E folosit numai

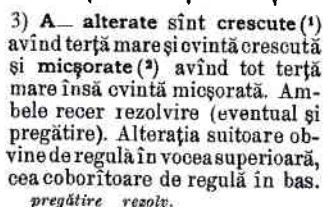

cel de pe gr. V al scării și e de 2 feluri: a- de nonă mare (1) pe gr. V al scării dure (constă din septima dominantă + nona mare) și a- de nonă mică (2) pe dominantă (3) scării moi (constă din septima dominantă + nona mică).

Cel de nonă mică e folosit de regulă fără fundamentala (în acest caz samănă cu a- de septimă micșorată de pe gr. VII al scării moi) și servește ca bun mijloc de modulațiune în tonalități îndepărtate, deoarece prin schimbarea enarmonică (v. ac.) a unora din tonurile lui, el poate aparține la diferite tonalități.

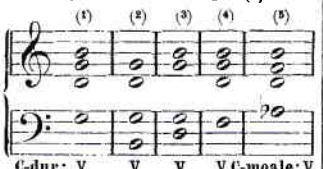

3) A- alterate sînt crescute (1) avînd terță mare și cvintă crescută și micșorate (2) avînd tot terță mare însă cvintă micșorată. Ambele recer rezolvire (eventual și pregătire). Alterația suitoare obvine de regulă în vocea superioară, cea coboritoare de regulă în bas.

pregătire rezolv.

— Inmulțirea (duplicarea) și reducerea tonurilor. În armoniile pentru mai multe voci unele dintre tonurile acordului trebuie luate mai de multeori. Regula e: în prima linie duplicăm fundamentala (în unison sau octavă), apoi cvinta și în fine terța (în acordul dur, avînd putere expresivă f. mare nu o duplicăm decît numai din considerații deosebite). Tonurile disonante nu vin duplicate. Reducerea tonurilor unui acord o facem cînd numărul vocilor e mai mic ca al tonurilor acordului. Regula e: în prima linie reducem cvinta, apoi fundamentala, mai rar terța (aceasta e redusă cu preferință în acordul dominant) și cite odată și septima și nona. — Stări și poziții. Fiecare ton din acord poate obveni atît în bas, cît și în oricare din celelalte voci. Dela tonul, ce se află în bas depinde starea acordului. Acordurile de 3 sunete au 3 stări: s- directă (1) cînd în bas e tonul fundamental al acordului, resturnarea primă (2) cînd în bas e terța și resturnarea 2-a (3) cînd în bas e cvinta acordului. La acordurile de septimă și nonă mai e și resturnarea 3-a (4) cînd

e septima în bas și resturnarea 4-a (5) cînd e nona în bas. Poziția acordului depinde dela tonul, ce se află în vocea superioară. La acordurile de 3 sunete sînt 3 poziții: p- octavei (1) cînd tonul cel mai înalt din acord e octava lui, p- terței (2) cînd terța acordului e în vocea superioară și p- cvintei (3) cînd cvinta e tonul cel mai înalt. La acordurile de septimă și nonă este și p- septimei (4) și p- nonei (5).

Acordurile în starea directă le numim și a- fundamentale (germ. Stammaccorde), iar cele resturnate derivate (germ. abgeleitete Accorde).

Acord frânt (germ. gebrochener Accord) v. Arpegiu.

Acord de împrumut v. Împrumut.

Acord de trecere (germ. Leitaccord) = acordul consonant s. disonant (mai ales cel de septimă dominantă), ce servește în modulațiuni (v.) ca trecere în tonalitatea cea nouă.

Acord principal (germ. Hauptaccord) = acordul consonant de pe gr. I al scării, numit și acord tonic; apoi cele 3 acorduri consonante, ce reprezintă tonalitatea (cel tonic, dominant și subdominant).

Acordare, a **acorda** (*it.* **accordare** *germ.* **stimmen**, **Stimmung**) = 1) stabilirea, pe baza diapazonului (v.), a raportului armonic, ce trebuie să existe între tonurile unui instrument. La pian acordarea e făcută prin cvințe și octave sau prin acorduri perfecte; coardele violinei (violă și celo) sînt acordate în cvințe perfecte, ale contrabasului în cvarte perfecte etc. 2) Acordarea uniformă sau aducerea în consonanță a tuturor instrumentelor pe baza diapazonului. În orhestră toate instr. sînt acordate după tonul a¹ dat de oboi (v.).

Acordeon (*fr.* **accordoir**) v. Diapazon.

Acordor (*it.* **accordatore**, *fr.* **accordeur**) = cel care acordează un instrument muzical și în special pianul.

Acision = irmosul »Cuvine-se cu adevărat« cîntat în bis. noastră la liturgia imediat după »Pre tîne te lăudăm«; e un imn de laudă către Născătoarea de D-zeu.

Act (*it.* **atto**) = o parte mai mare dintr'o operă sau piesă dramatică. Opera mare franceză e împărțită de regulă în 5, cea italiană în 3 acte. Azi această împărțire nu mai e respectată. **A** — sînt împărțite în scene (v. ac.). Actului I îi premerge cîte odată o introducere numită **prolog** (v.).

Acte de cadence *fr.* = cadență (v.).

Acteur, actrice *fr.* = actor, actriță (v.).

Actor, actriță = persoana, care vede un rol în o piesă drama-

tică (operă). Actorii muzicali, numiți și **cîntăreți de operă**, trebuie să fie și cîntăreți buni și să aibă și joc de scenă (v.).

Acțiune dramatică = complexul tuturor întîmplărilor, ce poetul le pune pe scenă pentru a excita interesul publicului și a provoca diferite senzațiuni și stări sufletești.

Acustică = știința despre sunet; **sală a** — sală, ce, avînd rezonanță bună, e foarte favorabilă producțiilor muzicale și declamatorice.

Acut (*it.* **acuta**, **acuto**) = înalt, ascuțit.

Adagietto *it.* = adagio scurt (v. Adagio 2).

Adagio *it.* = 1) rar, trăgănat; **a** — **assai**, **a** — **di molto** = foarte rar (term. de mișcare), 2) piesă în tempo rar, ce aparține, ca frază, la altă piesă mai mare (sonată, simfonie etc.).

Adaptare v. Acomodare.

Addolorato *it.* = dureros, trist (term. de espr.).

Ad arbitrium lat. = după plac (v. Ad libitum).

A deux mains *fr.* = pentru 2 mîini (la piese pentru pian).

Adirato, **con ira** = minios, iute, agitat (term. de espr.).

Ad libitum lat. = după plac, se referă: 1) la partii, pe cari executantul le poate executa mai iute sau mai încet, fără privire la tact, tempo și valoarea notelor, ci după gustul seu propriu, 2) la partii vocale s. instrumentale dintr'o compoziție pentru mai

multe voci, ce pot fi lăsate afară fără a conturba melodia s. armonia compoziției. **Es. Flauto ad libitum** = cu sau fără flaut etc.

Ado *presc.* = adagio (v.).

Ad una corda *it.* = pe o coardă (v. Una corda).

A-dur, **la major** (*it.* **la maggiore**, *fr.* **la majeure**) = scara și tonalitatea dură cu armatură de 3 # (fis, cis, gis), paralelă cu Fis-moale.

Aeolic v. Eolic.

Affabile *it.* = afabil, plăcut (term. de espr.).

Afectat = măiestrit, exagerat, forțat; contrarul dela naiv, natural.

Affettuoso *it.* = cu patimă, foarte sentimental (term. de espr.).

Affretando *it.* = grăbind (v. Accelerando).

Afinitate v. Înrudirea tonalităților.

Agevole *it.* = ușor, spriten (term. de espr.).

Aggiustamente *it.* = precis în tact.

Agilitate (*it.* **agilità**) = ușurința cu care un cîntăreț s. instrumentist poate executa pasagii grele, triluri, scări cromatice etc. învingînd toate greutățile tehnice.

Agitato *it.* = agitat, mișcat; **allegro** **a** — = foarte repede și puternic (term. de espr.).

Air *fr.* = arie (v.).

Ais, **la-diez** (*it.* **la diese**) = tonul a suit prin # (v. Alterațiuni).

Ais-dur, **la-diez-major** și **ais-moale**, **la diez minor** = tonalități neîntrebuințate în practică; în locul lor: **Hes-dur** și **moale**.

Al v. A.

Album muzical = colecție de piese muz. ușoare, de diferiți autori.

Alfabet, **notațiune alfabetică**, **sistem alfabetic** = notațiunea, în care tonurile sînt numite cu 7 litere din alfabet: **c**, **d**, **e**, **f**, **g**, **a**, **h**, în opoziție cu notațiunea **aretină** s. **monosilabică** (v. Monosilabele aretine). A fost introdusă în muz. bis. de papa Grigorie cel mare (secl. 7), din care cauză e numită și notațiune **gregoriană**. Prin secl. 17 a fost adoptată de Germani fiind și azi în uz nu numai la dînșii, ci și la popoarele, cu cari sînt în atingere imediată. În Italia, Franția, România etc. e folosit exclusiv sistemul monosilabic.

Al f. *presc.* = al fine (v.).

Al fine *it.* = până la fine (v. și Da capo).

Allicvote, **tonuri a** — = tonuri armonice (v. Armonice).

Alliua = »lăudați pe Domnul«, cuvînt folosit în cîntări bis. parte ca introducere, parte ca refren sau încheiere.

A livre ouvert *fr.* = de pe foaie (v. A prima vista).

Alla, **all'** *it.* v. A.

Alla ballata *it.* v. A ballata.

Allabreve *it.* = prescurtat, înseamnă: 1) tempo dublu mai repede, 2) tactul de $\frac{2}{2}$, însemnat de regulă cu C (v. Tact).

Alla camera *it.* = în stilul muzicii de cameră (v. Stil).

Alla marcia *it.* = în tempo de marș.

Alla mente *it.* = de rostul, improvizat (v.).

Alla polacca *it.* = în tempo polonezei (v.).

Alla russe *it.* = în stilul muzicii naționale rusești.

Alla siciliano *it.* v. Siciliano.

Alla turca *it.* v. Turca.

Alla zingara *it.* = țigănește.

Alla zoppa *it.* = șchiopătind, comic.

Allargando *it.* = lărgind mișcarea și intenzitatea (term. de espr.).

Allegro *it.* = repede, vioi (term. de mișcare).

Allegretto, **allegretto** *it.* = piesă muz. în tempo regejor; face parte din alte piese mai mari.

Allegretto *it.* = regejor (mișcare între andante și allegro).

Allegro *it.* = repede, vioi (term. de mișcare); are mai multe nuanțe:

A— *assai* = foarte repede.

A— *con brio* = vesel-strălucitor.

A— *con foco* (fuoco) = vesel, cu foc.

A— *di molto* = foarte iute.

A— *giusto* repede-măsurat, nu prea.

A— *maestoso* = nu prea repede și cu expresiune înaltă.

A— *ma non troppo* s. *ma non tanto* = nu prea repede.

A— *moderato* = repede-moderat.

A— *vivace* = foarte repede, etc.

Allegro *it.* (germ. Allegro s. Hauptform) = o compoziție, ce aparține la așa numitele forme libere (v. Formă); formează de regulă fraza primă din compozițiile ciclice (v. și Forma principală).

Allemande *fr.* = dans vechi german (Ländler v.) în tact de $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$ sau $\frac{3}{8}$ de caracter vesel, fiind și azi favorit în Șvabia, Bavaria și Svițera. A fost introdus și în

balet (v.), iar în suită (v.) formează de regulă fraza primă.

Allentando, **allentato** *it.* = răzind, domolind mișcarea și intenzitatea (term. de espr.).

Allo, **all^o** *presc.* = Allegro (v.).

Al loco = la loc, ca mai înainte.

All'oct, **all'ott**, **all'8va** *presc.* = **all'ottava** (v.).

All'ottava *it.* = 1) în octavă, adică pasagiul, deasupra căruia e pus acest semn, trebuie cîntat cu o octavă mai sus de cum e scris, 2) scris pe portativul unui instrument (în locul notelor lui) arată, că acel instrument are să meargă în octavă cu altul.

All' unisono *it.* = în unison, adică o voce (s. instrument) are să execute aceleași note, ce le are altă voce, ce stă aproape de ea.

Alphorn, **Alpenhorn** *germ.* = o specie de buciom (v.) uzitat la păstorii din Alpi (în Elveția).

Al (a) piacere *it.* = după plăcere (v. Ad libitum).

Al (dal) segno *it.* = dela semn; până la semn (v. Segno).

Alt (it. alto) = vocea femeiească mai adîncă, cu estenziunea f—g² (v. Registre 2). Timbrul seu e puternic, plin, potrivit pentru roluri dramatice; pentru agilități (v. ac.) e mai puțin potrivit ca sopranul. E împărțit în adînc numit contra alt (it. alto-, contr'alto-deciso) și înalt (it. contralto moderato s. comodo, mezzo-contralto), sau în a— prim și secund.

Alta *it.* v. Octava,

Al tempo *it.* v. A tempo.

Alteră [a], **alterat** = a schimba, a modifica înălțimea tonului prin semnele de alterațiune; **acorduri alterate** v. Acord; **tonuri alterate** = tonurile, a căror înălțime a fost schimbată prin semnele de alterațiune, în opoziție cu cele nealterate, numite **naturale**. (v.) Tonul alterat suitor cere rezoluție tot suitoare și întors.

